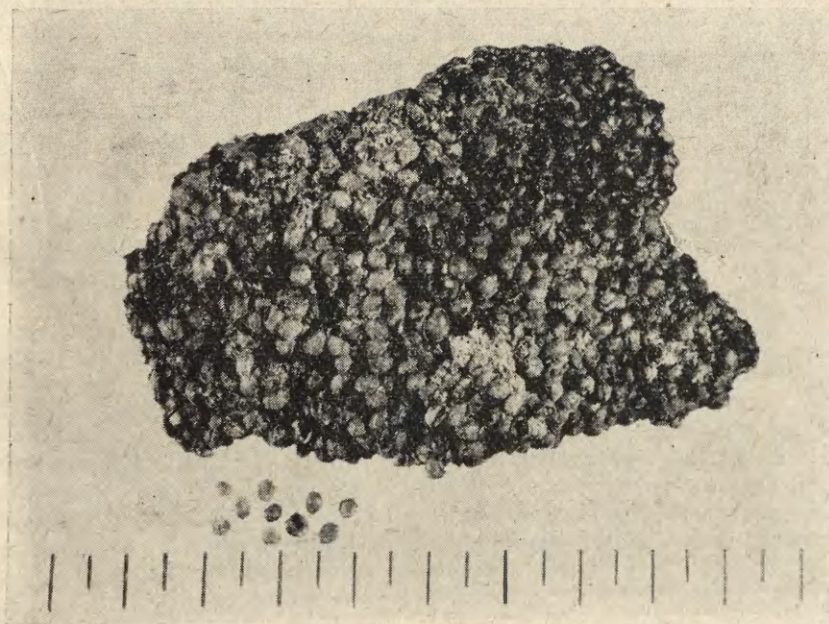

KRYSTYNA WASYLIKOWA

NOWE ZNALEZISKO KONOPI (*Cannabis Sativa* L.) Z OKRESU PRZEDPIASTOWSKIEGO W POLSCE

Od dr. S. Buratyńskiego z Muzeum Archeologicznego w Krakowie, Oddział w Nowej Hucie, otrzymałam do opracowania dwie próbki zwęglonych szczątków roślinnych, zebranych w 1966 roku w Nowej Hucie, na stanowisku Walcownia-Slabing 62a, skupisko 7, w obrębie wczesnośredniowiecznej jamy zasobowej. Znaleźzisko to dr Buratyński określił na VII wiek n.e.

Jedna próba, o wadze 63 g, pochodząca z głębokości 150—160 cm, składała się ze zbitych w grudę ziarniaków prosa w plewkach (37 g) oraz z materiału pokruszonego (23 g). Druga próba, zebrana na głębokości 160—170 cm, zawierała głównie owocki konopi, częściowo zbite w grudy (ryc. 1), a częściowo przemieszane z ziemią i innymi szczątkami organicznymi. Ciężar tej próby wynosił 1010 g, z tego 190 g ważyły grudy konopi, 20 g węgle drzewne, 445 g materiał pokruszony i 355 g grudy

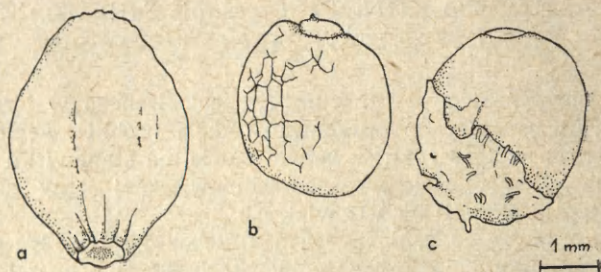
Ryc. 1. Gruda zwęglonych owoców konopi (*Cannabis sativa* L.)

Fot. S. Łuczko

ziemi ze szczątkami organicznymi. Z obu prób przejrzałam dokładnie tylko materiał pokruszony. Listę oznaczonych gatunków zestawiałam w tabeli 1, w której podałam w gramach ilości prosa i konopi, a dla innych roślin ilości okazów stwierdzone w materiale pokruszonym.

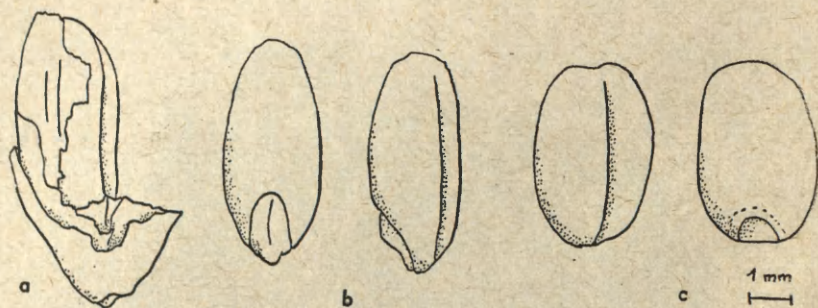
Zachowane owoce i nasiona były zwęglone, bardzo kruche i często silnie zniekształcone przez spalanie.

W próbie prosa jako mała domieszka wystąpiły konopie, soczewica, pszenica zwyczajna, jęczmień oraz 5 gatunków chwastów. Próba konopi zawierała domieszkę prosa, soczewicy i pszenicy orkiszu, a z roślin dziko rosnących 5 gatunków chwastów oraz 2 formy oznaczone do rodzaju i 2 do rodziny.

Ryc. 2. Owocki *Cannabis sativa* L.:

a — okaz z widoczną blizną przyczepu owoka; b — okaz z częściowo zniszczoną owocnią, widoczna siateczkowata nerwacja; c — okaz ze szczątkami podkwiatka

Ryc. 3. *Triticum spelta* L.:

a — nasada kłoska; b — ziarniak; c — ziarniak *Triticum vulgare* Vill.

Konopie (*Cannabis sativa* L.) zachowały się w postaci całych i pokruszonych owoców. Mają one zarys owalny, na jednym końcu widoczna jest blizna przyczepu owocu, na drugim poduszeczkowaty ślad nasady znamion słupka. Na powierzchni niektórych okazów rysuje się delikatna siateczkowata nerwacja. Kilka owoców jest otulonych resztkami podkwiatków z zachowanymi zwęglonymi włoskami (ryc. 2). Wielkość owoców na podstawie 15 pomiarów wynosi: długość 3,5 do 4,3 mm, średnio 3,8 mm, szerokość 2,5 do 3,2 mm, średnio 2,9 mm, grubość 1,7 do 2,7 mm, średnio 2,4 mm.

Do orkiszu (*Triticum spelta* L.) należy jedna nasada kłoska z jednym ziarniakiem i dwa ziarniaki ze szczątkami plew (ryc. 3). Nasada kłoska zachowała się bez

członu osadki kłosa. Szerokość nasady kłosa wynosi 2,4 mm, szerokość nasady jednej plewy 1,0 mm. Ziarniaki mają bruzdę o wałeczkowato zaokrąglonych brzegach i symetrycznie sklepioną stronę grzbietową. Wymiary jednego okazu wynoszą: 6,3 × 2,6 × 2,6 mm.

Pszenica zwyczajna (*Triticum vulgare* Vill.) reprezentowana jest przez 6 ziarniaków (ryc. 3) o wymiarach: długość 4,7 do 5,6 mm, średnio 5,0 mm, szerokość 2,3 do 3,2 mm, średnio 3,0 mm, grubość 2,3 do 3,0 mm, średnio 2,6 mm. Stosunek długości do szerokości waha się od 1,5 do 1,92, a długości do grubości od 1,67 do 2,4.

Opracowany materiał botaniczny z Nowej Huty zasługuje na uwagę ze względu na stwierdzenie występowania konopi w starszej części podokresu przedpiastowskiego. Wprawdzie konopie były często znajdowane w Polsce w wykopaliskach wczesnopiastowskich, ale niewiele posiadamy danych o występowaniu tego gatunku w podokresie przedpiastowskim. Najstarsze na naszym terenie kopalne owocki konopi zostały opisane przez Moldenhawera (1959) z okresu rzymskiego w Nowej Hucie¹.

Panu dr. S. Buratyńskiemu pragnę podziękować za przekazanie mi do opracowania tego interesującego materiału.

¹ K. Moldenhawer, *Zboża chlebowe, rośliny strączkowe i konopie z okresu lateńskiego i rzymskiego z okolic Krakowa*, „Przegląd Archeologiczny”, t. 11: 1959, s. 23—30.

Tabela 1. Lista roślin znalezionych w wykopalisku z VII wieku n.e. w Nowej Hucie (g — ilość w gramach; n — nasiona; o — owoce)

Gatunek	Liczba okazów na głębokościach	
	150—160 cm	160—170 cm
Rośliny uprawne:		
<i>Cannabis sativa</i> L. (konopie siewne)	4 o	200 g
<i>Lens esculenta</i> Mnch (soczewica jadalna)	2 n	176 n
<i>Panicum miliaceum</i> L. (proso zwyczajne)	60 g	110 o
<i>Triticum spelta</i> L. (pszenica orkisz)		3 o
<i>Triticum vulgare</i> Vill. (pszenica zwyczajna)	6 o	
<i>Hordeum</i> sp. (jęczmień)	¹ / ₂	
Rośliny dziko rosnące:		
<i>Polygonum convolvulus</i> L. (rdost powojowy)		7 o
<i>Polygonum minus</i> Huds. (rdost mniejszy)	1 o	
<i>Polygonum</i> sp. (rdost)		4 o
<i>Chenopodium album</i> L. (komosa biała)	1 n	
<i>Agrostemma githago</i> L. (kąkol polny)	1 n	
<i>Vicia</i> sp. (wyka)		69 n
<i>Papilionaceae</i> (motylikowate)		1 n
<i>Galeopsis</i> typ <i>tetrahit</i> L. (poziwnik szorstki)		3 n
<i>Galium spurium</i> L. (przytulia fałszywa)		1 o
<i>Echinochloa crus galli</i> (L.) P.B. (chwastnica jednostronna)	2 o	
<i>Setaria glauca</i> (L.) P.B. (włośnica sina)	22 o	
<i>Bromus secalinus</i> L. (stokłosa żytnia)		3 o
<i>Gramineae</i> (trawy)		2 o

KRYSTYNA WASYLIKOWA

NEW DISCOVERY OF HEMP (*Cannabis Sativa* L.) FROM THE OLDER
PART OF THE EARLY MEDIAEVAL TIME IN POLAND

Carbonized fruits of hemp and millet with small admixture of the remains of other plants (table 1) were found in Nowa Huta (Kraków, Southern Poland) in the excavation dated to the older part of the Early Mediaeval time (7th century A. D.). Hemp was commonly found in the excavations from the younger part of Early Mediaeval time (10th—13th century A. D.) but seldom from the older part of that period. The oldest finding of fruits of hemp in Poland originates from the Roman time (Moldenhawer 1959).